

DO YOU FEEL A COOL BREEZE? KRONOTOPIJSKE NARACIJE VELIKE MAJKE IZ TALNUA

SNJEŽANA ZORIĆ
Sveučilište u Zadru
Odjel za etnologiju i kulturnu antropologiju
Dr. F. Tuđmana 24i
HR-23000 Zadar

UDK 233 (540)+27.312.47
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper
Primljeno/Received: 10.04.2012.
Prihvaćeno/Accepted: 28.09.2012.

Sri Mataji Nirmala Devi rođena je 1923. godine u gradu Chindwara/Chindawada¹ blizu Nagpura u Centralnoj Indiji u vrlo uglednoj kršćanskoj obitelji.² Osim kršćanstvu obitelj je bila predana i indijskom pokretu za nezavisnošću od britanskog kolonijalizma pod Gandhijevim vodstvom i u njemu imala značajnu ulogu. Zbog čestih zlostavljanja od strane Britanaca i boravaka u zatvoru, razdoblja bez roditelja Sri Nirmala Devi provodila je za vrijeme školskih praznika u Gandhijevom ašramu. Njezina je majka bila prva žena u Indiji sa završenim studijem matematike koju je i predavala na Ferguson koledžu, a postala je i poznata po svojim istraživanjima u području algebarske redukcije. Otac, Raul Prasad Salve bio je ugledan pravnik i vrlo učen čovjek. Prenosi se da je govorio 14 jezika i preveo Kuran na maharastranski jezik (marathi bhasha). U svome se djelovanju osim za oslobođenje Indije istakao tolerantnošću spram različitosti religijskih opredjeljenja i borio se za dokidanje kastinskog sistema. Nakon oslobođenja postao je članom Parlamenta a sudjelovao je i u izradi indijskog Ustava.

I sama Nirmala Devi u takvom je okruženju postala političkom aktivistkinjom mladih zalažući se za borbu nenasiljem kako je to naučila od Gandhija. Kada je on 1942. godine obznanio „Quit India Movement“ ona je pokazala veliku hrabrost i angažman, a navodno ju je i Gandhi često pitao za savjet. I sama je poput roditelja bila lišavana slobode i mučena u indijskim zatvorima.

1 U kreiranju posebnosti bilo kojeg događaja u životu Nirmale Devi, kasnije Sri Mataji, tako i ovaj grad biva tumačen takvom lokacijom koja se nalazi u središtu same Indije. I sam dan njezina rođenja, 21. svibanj predstavlja vrijeme proljetnog ekvinocija, jednakog trajanja noći i dana.

2 Obiteljska genealogija tvrdi da potječu od kraljevske loze Shalivahana koja je u razdoblju od 230. pr. K. do 230. n. K. vladala dijelom Maharastre.

Jos prije oslobođenja Indije započela je studij psihologije i medicine u Lahoreu pri čemu želi svoje spiritualne uvide o konstituciji čovjekova bića znanstveno utemeljiti.

1947. godine se udaje za mladog diplomata C.P. Srivastava koji postaje sekretarom drugog indijskog premijera Lal Bahadur Shastrija. U tom se periodu Nirmala Devi potpuno predala svojoj ulozi supruge i majke dviju kćeri uz niz karitativnih djelatnosti. Mnogi posjetitelji i prijatelji pitali bi je za savjet, tražili kod nje utočište, posebice sam Shastri. Nakon što je njezin muž postao generalnim sekretarom Maritimne organizacije Ujedinjenih nacija, provodi obitelj u Londonu 16 godina, a kraljica Elizabeta II obdaruje njezinog supruga plemićkom titulom.

Potkraj 60-ih godina nakon udaje kćeri započinje novo i drugačije razdoblje u životu Nirmale Devi. Osjećaj koji je prožimao sva dotadašnja razdoblja njezina života a bio vezan za spiritualna znanja i njegove realizacije sada je postao središtem njezine djelatnosti. Smatrajući da joj je zadatak da služi što većem broju ljudi u njihovom spiritualnom osvješćavanju i da je vrijeme postalo za to zrelim, posvetila se kao znanstvenica traženju metode koja bi omogućila buđenje te spiritualne energije u čovjeku koja je ionako u svakome pojedinačnom prisutna.

5. svibnja 1970. godine se Nirmala Devi povlači u malo mjesto Nargol (južni Gudzerat) na obali Indijskog oceana i ulazi u duboku meditaciju te nakon cjelonoćne zadubljenosti uspijeva joj otvoriti *sahasrara cakru*, centar svekolike spiritualne energije, na kolektivnoj razini.

Ovih nekoliko kronotopa u biografskoj inscenaciji Mataji uvodi nas u priču koju sam zatekla u njezinu ashramu u malom transhimalajskom zaseoku Talnu u blizini svetog jezera Dal podno dhauladharskog lanca³.

Nakon intenzivne meditativne noći, dakle, rođena je *sahaja yoga*. Njezina misao vodilja jest da svatko u sebi nosi neizmjernu duhovnu snagu koju valja probuditi, osvjestiti postajući sam svojim vlastitim učiteljem (*guru*). Međutim, da li je u provedbi te ideje odista tako?

Polazišno pitanje ovoga rada koji se temelji na jednomjesečnom istraživanju u ashramu vrlo je kompleksno, a proizašlo je iz promatranja tamošnje svakodnevice, razgovora s nekim od sljedbenika i zastupnika *sahaja yoge*, čitanjem literature i interpretacijom ovoga fenomena unutar

3 „Himalaja je moj otac. Neopisivi su osjećaji koje sam doživjela došavši ovdje. Ovo je povoljan trenutak da se prisjetim svoga oca i svaki tragač za istinom koji ce doći u Talnu i vježbati svoju odvraćenost, biti ce inspiriran mojim ocem, Himalajom i doseći ce spoznajne vrhunce.“ Bile su to riječi Sri Mataji Nirmala Devi kojima je popratila utemeljenje ashrama 1985. godine, a pritom su se himalajske vibracije spustile niz Dhauladhar dokazujući da je odabran pravi trenutak, kairós koji je analogan topografiji Talnua koju Mataji tumači kao *agnya cakru* ljudskoga tijela, ali i tijela zemlje.

neohinduističke religioznosti u Indiji s jedne strane i njezine recepcije među zapadnim pristašama s druge strane. Kakav je to oblik religioznosti koji nam nudi Sri Mataji, koje su mu pretpostavke i kako se njezina uloga Velike Majke recipira u skupinama njezinih sljedbenika sa Zapada, samo su neka od pitanja koja otvara ovaj fenomen.

Pojam kronotopa preuzimam od Bahtina (1989) i razumijem ga kao sredstvo naracije i njezine analize s obzirom na ono *Gdje* i *Kada* tražeći njihove simboličke i smislaone poveznice. Ideja kronotopa interesantna je stoga što tematizira odabrana mjesta i pita o načinima na koje im se pridaje značenje te na koji način likovi koji se unutar kronotopa kreću bivaju karakterizirani⁴. Iz tih se pojedinosti oblikuje potom i određena slika svijeta i načini njezina tumačenja, oni oblikuju ne samo odvijanje neke radnje nego i njezine utjecaje na djelovanje likova. Riječ je o jednom ovremenjivanju prostornih predodžbi, o slici koja postaje izričajem u vremenu. Upitno postaje antropologovo gledanje slike stvarnosti s kojom je suočen, produkciji njegova znanja o njoj i naposljetku istinosnosti njegove prijetvorbe u tekst.

Već nakon prve meditacije u koju me uvela predstavница *asrama* i autorizirana promicateljica Sri Matajinog nauka upitala je osjećam li lagani povjetarac (cool breeze) povrh glave i na dlanovima. Ne samo što nisam razumjela pitanje, koje sam kasnije čitanjem opisa iz literature shvatila, nisam mogla potvrditi takav doživljaj ili iskustvo. Moja se *sahasrara cakra* opirala otvaranju⁵. O čemu je riječ?

U svojoj knjizi *Uzdizanje* (The Ascent) Yogi Mahajan razotkriva prisustvo Zlatne boginje u svakom čovjeku. Ona je čovjekov unutrašnji hram kojeg valja osvijestiti pri čemu sam proces osvještavanja slijedi princip konektivnosti, povezanosti i umreženosti svih živih bića. Odatle se pokazuje mogućim i buđenje ne više na individualnoj nego kolektivnoj razini i ne samo unutar jedne nego svih religija⁶. Osnovno obilježje konektivnosti kao svjetske

4 Kronotop u ovom kontekstu za razliku od Bahtina ne ograničavam samo na prisutnost u području teksta.

5 Podučili su me da već izričaj „Majko, oprosti mi molim Te“ dovodi do otvaranje te *cakre*.

6 „Das sagen wir zu euch, die ihr das Heiligste Adi Shakti nennt.

...

Unser ewiges Sehnen wurde gestillt,
wir sind der Adi Shakti begegnet,
der Mutter aller Wesen. Und wir fühlten das Wasser des Lebens-
des Geistes sanften kühlen Hauch.

Für euch, die ihr es Tao nennt.

...

Wir haben das Tao gesehen
wie ein Mensch einen Menschen sieht-

zakonitosti je ljubav, a takva svjesnost leži upravo u dinamičkoj prirodi Zlatne boginje. Ona nije spoznatljiva kognitivno jer „njezine zakonitosti leže onkraj svih dimenzija, onkraj vremena i prostora, uzroka i posljedice, onkraj znanosti“ (Mahajan 2006:7). Ipak nju je moguće identificirati. Ona je Majka koja u čovjeku obitava i hrani ga, ona je Kundalini⁷.

„Boginja ‘Kundalini’ je poput Majke univerzuma i veličanstvenosti duše“ (ibid.8).

Ne ulazeći dalje u tantrička utemeljenja učenja o kundalini i njezinu buđenju, bitno mi je upozoriti na interpretaciju od strane same Mataji koja u njezinu iskustvu ‘probijanja’ *sahasrara cakre* vidi mogućnost kolektivne probuđenosti čovječanstva. Afirmirajući kolektivno buđenje svijesti otvara se prostor za interreligijske susrete i interkulturne komunikacije koje su *sahaja yogu* učinile poznatom širom svijeta. Ona je *avatarka* koja se po prvi puta utjelovila u svijetu na fizičkoj razini i u stanju je cijelo čovječanstvo voditi ka razvijanju jedne više svijesti, kolektivnog probuđenja. Ona je boginja koja će čovjeka ujediniti s njegovim božanskim iskonom, ona je Majka svih bića. Ona je Tao kojega vide sljedbenici „kao što čovjek vidi čovjeka, jedno lice vidi drugo lice.“⁸ Ona je Duh Sveti koji se pokazao kao žena:

„Das grosse Verborgene
war als Frau erschienen,
sie schritt auf der Erde,
still und erhaben,
mächtig und schön.

von Angesicht zu Angesicht.

Unser Atem vermischte sich mit dem Atem des Tao,
und es fühlte unsere Herzen mit Liebe
und unseren Geist mit Erkenntnis.

Für euch, die ihr es Heiligen geist nennt.
Wir sagen es für jede Perle in der Perlenkette.
Wir sind dem Heiligen Geist begegnet,
wie ein Mensch einem Menschen begegnet.
Der Heilige Geist zeigte sich uns als Frau.

i

I tako dalje,

Für euch, die ihr es Maitreya nennt, die ihr es Ruach nennt, die ihr einen anderen Namen für das Göttliche gefunden habt. (Internet: www.srimatajinirmaladevi.org/ 31.03.2012.)

7 Pojam kundalinija odnosi se na uspavanu duhovnu snagu čovjeka koja smotana poput zmije u donjem dijelu kralježnice čeka na probuđenje. Meditativnim vježbama ona se polako budeći izdiže kroz kanal kralježnice prolazeći kroz različite centre koji se nazivaju *cakrama* i ima ih 6, od kojih je svaki odgovoran za određeni aspekt duševnog i duhovnog bića čovjeka.

8 Vidi: www.srimatajinirmaladevi.org/ 31.03.2012.

Wir haben die Mutter der Welt gesehen,
die Mutter der Erleuchteten und aller
Meister.

...

Sie ist die Wurzel aller Religionen.
Die Kraft von Tao, Zen, Buddhismus,
die reinste Form der Hindus,
Christen und Moslems.

...

Sie ist die Adi Shakti,
das Licht in deinen Augen
und auch der Rhythmus
in deinem Herzen.“⁹

Sri Mataji je proputovala cijeli svijet i širila svoju poruku ali jedino buđenje *kundalini* i osjećaj laganog povjetarca povrh glave dokaz su autentičnosti iskustva samoostvarenja i „bezmisaone svjesnosti“ koja mu slijedi. Ostvarivši takav oblik kolektivne svijesti vjeruje Sri Mataji moguće je postići globalni svjetski mir, emancipaciju svih ljudi i harmoniju među njima unutar jedinstvene i jedine istinske *sahaja* kulture. Ako se ova granica ne prekorači na kolektivnoj razini onda svijet i dalje ostaje podvrgnut vladavini individualnog ega. Vlastito iskustvo Sri Mataji interpretira kao nastavak evolutivne linije od Buddhe, Mahavire, Krista i njegova uvođenja čovječanstva u stvarnost Duha Svetoga. Iz njezina samorazumijevanja razvidno je da ona predstavlja inkarnaciju primordijalnog Svetog Duha koji se u ovom slučaju feminizira i identificira s *kundalini* i *adisakti* principom. Osjećanje blagog povjetarca povrh glave koje slijedi nakon otvaranja posljednje *cakre* moguće je iskonsko krštenje kojim božanska ljubav ima otvoren put u čovjeka. Realizacijom takvog kronotoposa moguć je život u sadašnjosti, to je čisto trajanje iskonske radosti i božanskog prisustva zato što svijest i božanstvo djeluju jedino u sadašnjem trenutku kolektivne svjesnosti. Sadašnji se trenutak razumije kao čista spontanost, neposrednost i u njoj se ne otkriva nego živi značenje života.

Paraclet

„It is a state when the conscious experiences its own consciousness. The collective unconscious permeates the conscious. The collective unconscious does not imply that it lacks consciousness. In fact, it is the subtle level of consciousness, which mundane level of consciousness does not reflect.“ (Mahajan 2006:87)

Polazeći od pretpostavke da su kolektivni kozmički obrasci ispunjeni vibracijama i nikada statični niti najmanji dijelić ljudskoga tijela ne miruje nego vibrira i to iskustvo, tvrdi Sri Mataji poznaju sve religije, jednako ga opisuju i imenuju: to je hladan povjetarac Duha Svetoga u kršćanstvu (sam Krist), hladan povjetarac (*paramachaitanya*) u hinduizmu (*Adi Shankaracarya*), *rauh* u islamu. Jnanadeva prenosi:

„Hladan povjetarac dolazi iz *kundalini* i stvara rashlađujuće osjete u unutrašnjosti tijela ali i njegovim vanjskim dijelovima.“ (Mahajan 2006:93)

Ako su vibracije tople upućuju na negativne utjecaje koji žele prodrijeti u tijelo. Da bi se znalo razabrati koje su vibracije pozitivne a koje negativne i kako se štititi potrebna je intervencija same Sri Mataji, a ako ona nije fizički prisutna dovoljna je njezina fotografija. Štovanje fotografije i pripisivanje joj božanske snage nije neobično u hinduističkoj religioznosti tako da je meditacija u Matajinu *asramu* usredotočena na njezinu sliku koja je prisutna na mnogim mjestima. Postoje fotografije na kojima su te vibracije vidljive i kod samih meditativnih praktikanata za vrijeme kolektivnih zadubljenja.

Vibracije koje rezultiraju osjećajem hladnog povjetarca upućuju na to da je dostignuto *Kraljevstvo nebesko* i potvrđuje evoluciju koja završava vječnim životom kako je to Mataji obznanila na turneji Amerikom u New Yorku 1980 godine i Australijom u Sidneyu 1983 godine:

„Declare to all the nations now that I am the Holy Ghost and I have come for this special time, that is, the Ressurrection Time.“¹⁰

Potvrdu o svom poslanju kao feminiziranom Duhu Svetome najavljenom u starim spisima kao *adisakti* ili *kundalini*, ili pak u Kuranskoj ideji Sudnjega dana, *qiyamah*¹¹ nalazi Mataji u vlastitom i osebujnom interpretiranju različitih tekstova koje međutim nikada ne navodi na taj način da bi iskazi bili provjerljivi. Primjerice u australskom govoru:

„During 2007, the Realise Australia Tour is Australia’s opportunity

10 www.sahajayoga.com.au/shrimataji 2006/. 19.09.2011.

11 U Surat az-Zukhruf 43:61 piše: „On /Isus/ je znak trenutka. Ne sumnjajte u to.“ Jednako tako Qiyamah se razumije kao povjetarac koji struji tijelom posebice rukama i nogama te povrh glave, a prepoznaje ga se osjetilima identificirajući dah Milostivoga, Nafas al Rachman. www.sahajayoga.com.au/shrimataji 2006/. 19.09.2011.

for spiritual awakening. Many of us have been feeling a call of truth, deep inside ourselves desiring to rise up, a gentle voice telling us to go beyond the mundane life and to look for the true meanings of our lives.

For the first time in history, thousand of people are receiving their self-realisation, often en masse. It is happening all around the world regardless of race, gender, age or religion. It's the universal collective movement predicted by many scriptures and made possible by Shri Mataji Nirmala Devi.¹²

Inkarnirajući najvažnije likove iz vjerovanja velikih religija i interpretirajući svoje vlastito poslanje uz kronotop Zemlje kao planeta u transformaciji u naraciju se uključuje i već spomenuti pojam posljednjeg suda i pojam uskrsnuća. Na seminaru u Ujedinjenom Kraljevstvu 31. svibnja 1982. Mataji kao Paraclet poducava:

„Today, Sahaja Yoga has reached the state of Mahayoga, which is en-masse evolution manifested through it. It is this day's Yuga Dharma. It is the way the Last Judgement is taking place. Announce it to all seekers of truth, to all nations of the world, so that nobody misses the blessings of the Divine to achieve their meaning, their absolute, their spirit.“

I dalje,

„The main thing that one has to understand is that the time has come for you to get all that is promised in the scriptures, not only in the Bible but all the scriptures of the world. The time has come today that you have to become a Christian, a Brahmin, a Pir, through your Kundalini awakening only. There is no other way. And that your Last Judgment is also now.“¹³

To znači da se *Nebesko Kraljevstvo* otvara tek njezinom intervencijom koja ujedinjuje u svojoj *avatarskoj* prirodi i vodstvo Isusa, i sebe same kao Paraclet i naposljetku Duha kao Paraclet. Kao što postaje razvidnim Mataji ostavlja ideju Trojstva metamorfoziranu ulogom koju pridaje sebi samoj te umjesto oca postaje Majkom koja predstavlja Duh u njegovoj ženskoj inačici. O tome da i Krist govori o Duhu kao svojoj majci nalazimo, prema Moltmannu, potvrde u Tominu Evanđelju (Moltmann 1990:83-84).¹⁴ Međutim, nije mi cilj ulaziti u doktrinarne rasprave koje izlaze iz domene ovoga rada u odnosu na postavljeno pitanje ali kako slične atribucije nailazimo i kod drugih indijskih

12 www.sahajayoga.com.au/shrimataji 2006/. 19.09.2011.

13 www.sahajayoga.com.au/shrimataji 2006/. 19.09.2011.
http://groups.yahoo.com/group/adishakti_sahaja_yoga/message/968. 28.07.2011.
http://www.sahajayoga.com.au/realise_australia/. 01.10.2011.

14 Vidi opširnije u Valantasis, Richard.1997. The Gospel of Thomas. London, New York:Routledge

učitelja (*guru*), zanimati će me više svjetonazorska i socijalna komponenta ovakvih učenja koja se počela isticati u kolonijalnom i postkolonijalnom oblikovanju neohinduističkog pokreta. Naime, nakon što je dolaskom islama hinduizam postao vrlo zatvorena cjelina u smislu jedne čvrste definiranosti, dolazak engleske kolonijalne vlasti a time i europskih kulturnih obrazaca pokazao se izazovnim i provocirajućim za različite indijske oblike mišljenja i životne prakse. Već početkom 19. stoljeća javljaju se pokušaji modernizacije tradicijskih hinduističkih oblika glede religije i društva koji predstavljaju prve oblike interkulturnih djelovanja i dijaloga među kulturama, a ne samo jednosmjernih sinkretičkih preuzimanja kulturnih oblika iz jedne kulture u drugu ili pak adaptacija stranih oblika unutar vlastite kulture. Sistemi vrijednosti, vjerovanja i mišljenja počinju se međusobno prožimati i poprimati nova obilježja. Ideje o promjenama počele su se javljati ponajprije među obrazovanim Hindusima koji su poznavali dijelom englesku kulturu a dijelom i kršćanstvo koje se Indijom širilo misionarskim djelatnostima još od ranijih vremena. Ono što je naročito imponiralo od zapadnih tekovina bile su neke od socijalnih komponenata i uređenost crkvene institucije i rituala. Ono što je iritiralo bio je zahtjev za apsolutnim važenjem koji je međutim iz te iste kulture i njoj pripadajućeg kršćanstva proizlazio¹⁵. Ipak zahvaljujući upravo tim susretima pripadnika obrazovane strukture indijskog društva od kojih su neki studirali u Engleskoj a neki na engleskim misijskim koledžima u Indiji, počinju se na nov način tumačiti vlastite stare tradicije i u njima prepoznavati moćne snage za političko, kulturno i religiozno buđenje Indije. Da bi se u tim nastojanjima uspjelo bilo je potrebno buđenje „Majke Indije“ provesti na svim razinama (religija, kultura, politika i ekonomija) i tako stvoriti uvjete u kojima bi ona ispunila svoju dužnost (*dharma*) u današnjem svijetu, naime poziv na duhovno vodstvo cijeloga svijeta. Kako tvrde U. i M. Tworuschka time se preuzima „linija jednog orijentalizma europskog porijekla, koji je u Indiji vidio eklatantan primjer azijske ‘mudrosti’“ (Tworuschka 1996:386). Time se otvorio put različitim oblicima duhovne kreativnosti koju više ne zanima doktrinarna dosljednost i čistoća ili pak važnost crkvenih institucija nego je njezin cilj duhovna religioznost koja nije ograničena nijednom određenom religioznošću nego ih sve obuhvaća u zajedničkom i jedinstvenom iskazu „Sve je Jedno“. U ozračju takvoga mišljenja nema mjesta apsolutnosti jedne religije nego svaka od njih postaje samo jednom stranom relacije spram Jednog i opravdana ako ka njemu vodi. Da se pritom u interpretaciji potkrala pogrješka unverzaliziranja samog

15 U tom su periodu nikli različiti reformatorski pokreti kao što su Brahma Samaj i Arya Samaj.

hinduizma nije se činila proturječnom i tako nove interpretacije hinduizam vide ili kao superioran drugim religijama ili kako ih u sebi uključuje kao prethodeće razvojne stupnjeve.

Na socijalnoj razini neohinduistički reformatori a kasnije i učitelji nastoje inicirati promjene u kastinskom sustavu, brakovima djece, spaljivanju udovica i kultu štovanja slika. Socijalni angažman zauzima visoko mjesto u promicanju nauka svakog pojedinog učitelja neohinduističke orijentacije, pa tako u Sri Matajinu *asramu* u Talnuu djeluje *Internacionalna javna Sahaja škola* osnovana 1990. godine koju godišnje pohađa oko 250 učenika iz svih krajeva svijeta. Pretpostavka prijema u školu jest da su obitelji odgajali svoje dijete i prije škole u duhu *Sahaja yoge* i štovanja Sri Mataji. Osim uobičajenog školskog *curriculumuma* važan dio obrazovanja je i odgoj u duhu *Sahaja Yoge* i meditacije te pripadajućih rituala koji obilježavaju svakodnevlje učenika sa ciljem stvaranja temelja za razvoj sveopće *Sahaja kulture*. Od umjetničkih aktivnosti vrijednost se pridaje sviranju tradicionalnih indijskih instrumenata i njegovanju indijskih glazbenih i plesnih tradicija. S obzirom da djeca provode u školi 9 mjeseci godišnje¹⁶ bez roditelja s kojima mogu samo jednom tjedno telefonski komunicirati postoje i brojne kritike takvom školovanju. Kako se malo zna o tome kako odista izgleda život djece u toj školi (a poneka dolaze već u dobi od 4 godine) *Austrijsko ministarstvo prava* došlo je provjeriti stanje ali nisu bili pušteni unutra. Argumentacija koju prenosi *Indian Express* iz 2000. godine citira direktora:

„...we don't like the vibrations to be polluted by outsiders. Sometimes we even tell parents not to come here.“¹⁷

Razlog je dakako taj što se učenicima prenose znanja i vježbe u razvijanju „vibrirajuće svijesti“ koja razvija fizički, emocionalni, intelektualni i nadasve spiritualni potencijal djeteta. Za vrijeme moga boravka posjetila sam školu povodom velike ceremonije posvećene Ganesi, razgovarala s učenicima i svojim dojmovima ne mogu potvrditi ovakva izvješća. Tom je prilikom školu posjetio i jedan bivši učenik iz Italije koji je u školi proveo 9 godina i pričao o svojim iskustvima. To vrijeme opisuje on kao vrlo sretno razdoblje u svojem životu, nadasve vrlo plodonosno u smislu njegova duhovnog razvoja ali ipak navodi da mu način kako je tamo odgojen i kako je strukturirana njegova ličnost stvara poteškoće izlažući ga sada drugačijoj stvarnosti studentskog života u Italiji. To, međutim, ne smatra većim problemom jer se ionako druži uglavnom sa sebi sličnima i onima koji su i sami praktikanti *sahaja yoge* te tako radi na promicanju pokreta kao kulturnog.

16 Praznici su samo u tri zimska mjeseca prosincu, siječnju i veljači kada je škola nedostupna i sve prometnice do nje zatvorene zbog snijega.

17 www.indianexpress.com/ 03.09.2011.

Ne smatram da moj jednokratni uvid u situaciju u školi za vrijeme jedne ceremonije može imati snagu pobijanja kritičkih stavova koji joj se upućuju, niti mi je ovim kratkim prikazom moga uvida to bio cilj. Želim samo reći da je mogućnost zaviriti u jedan isječak školskog života bila otvorena a nisam stekla dojam da tamo žive nesretna djeca.

Osim škole u Talnuu Mataji je 1996. godine osnovala *International Sahaja Yoga Health and Research Centre* u Mumbaiju u kojem mogu prakticirati liječnici i stručnjaci iz cijeloga svijeta po metodama *Sahaja Yoge*. 2003. godine u Delhiju osniva dobrotvornu organizaciju i otvara utočište za rehabilitaciju zlostavljanih i siromašnih žena *Vishwa Nirmala Prem Ashram*, a iste je godine otvorena i internacionalna glazbena škola *Shri P.K. Salve Kala Pratishtan* u Nagpuru.

Kritičari također neke dijelove biografije Shri Mataji povezuju sa pripadnošću Oshovom kultu iako ona svojim učenjem sama često kritizira i napada sektu. Oshovi učenici međutim vide je kao Oshovu pratilju iz jednog perioda a spominju i mitsko *karmičke* poveznice prema kojima je ona u jednom od prijašnjih života bila Sita, a Osho Ravana koji ju je odnio na Lanku.

Matajini sljedbenici su 1996. godine svoju učiteljicu predložili kao moguću kandidatkinju za dobivanje Nobelove nagrade za mir. Prema pisanju Simon Dicona taj prijedlog nije u Norveškom institutu Nobel dočekan s velikim oduševljenjem pa su sljedbenici *sahaja yoge* morali poduzeti razne ritualne aktivnosti kako bi se utjecalo na povjerenstvo zaduženo za nominiranje. Čak je i sama Mataji na svojim azijskim turnejama te iste godine govorila protiv svoga konkurenta, naglašavajući pritom vlastite šanse s obzirom na vrlo mali broj kandidata. Simon Dicon, provjeravajući u *Nobelovom institutu*, dobiva podatak da tome nije tako i da je kao što je bilo za očekivati broj kandidata predloženih za nagradu bio velik, njih oko 125.¹⁸ Opsjednuti idejom dobivanja Nobelove nagrade za mir *sahaja yogiji* aktivirali su sve svoje duhovne moći, a Mataji je predviđala ogromne promjene u svijetu njezinom pobjedom. Kada su Nobelovu nagradu za mir te iste godine dobili Carlos Filipe Ximenes Belo i José Ramos-Horta „za svoj rad u postizanju mirnog i pravednog rješenja konflikta u Istočnom Timoru... i za svoje doprinose u pomaganju potlačenom narodu“, neki su shaja sljedbenici počeli javno stavljati u pitanje odluke norveškog povjerenstva za *Nobelovu nagradu za mir* pri čemu su im bile dobrodošle i kritike indonezijske vlade koja je Ramos-Hortu optuživala za manipuliranje timorskim narodom, a

18 www.kheper.net/.../Sahaja_peace_prize.ht

uputila je i prijetnje samom Belo da prestane s primjedbama. Ramos-Horta, iz egzila, na te je kritike uzvratio:

„I´am as guilty of inciting my people as the Dalai Lama is guilty of inciting the people of Tibet, I am as guilty as Nelson Mandela of inciting the people of South Africa. If that is our guilt, our collective guilt, I accept that.“ (Dicon u [www.kheper.net/.../ Sahaja_peace_prize.ht](http://www.kheper.net/.../Sahaja_peace_prize.ht))

Posljednji kronotop u životu Sri Mataji vezan je uz talijansko mjesto Cabella gdje je živjela do smrti u veljači 2012. godine.

Iz tog kronotopa možemo cijeli fenomen sagledati s druge tj. zapadne strane razmotrivši pitanja njegove recepcije, tumačenja i motivacije koja do te recepcije vodi. Znanost o religiji (Religionswissenschaft) posebno je zainteresirana za ove mijene u oblicima religioznosti u vremenu europske Moderne, njezine krize i traženja alternativnih strategija u ponovnom davanju smisla ljudskom životu poljuljanom upravo tom krizom. Kriza uma koja i nije drugo nego li kriza racionalnih dosega modernog čovjeka nije dovela kako se očekivalo takvom napretku znanosti kojim bi se transcendiralo religiju uopće, nego naprotiv odvrćanjem od vlastite religioznosti ta je kriza tražila utočište u drugim stranim religijama. U tom se kontekstu može promatrati i povećan interes za azijske religije buddhizam i hinduizam, ali i indijanske i paganske u obliku različitih kultova poklonika Velike Majke. Ono što je pritom važno naglasiti jest da je u ovim moderno-postmodernim traženjima smisla riječ o individualnim pokušajima oblikovanja vlastitog identiteta unutar samokreirane biografije koja više ne slijedi tradicionalne obrasce niti životnih svjetova niti životnih stilova. U tome je kontekstu došlo i do odbacivanja androcentričke simbolike božanskih bića pa tako uz uobičajene teologije možemo promatrati i različite konceptualizacije *tealogije*, primata ženskog principa svijeta koji ne mora nužno aficirati samo ženske pristaše i sljedbenike iako je to u većoj mjeri slučaj. Tako me u ovome kontekstu više zanima religiozno samorazumijevanje sljedbenika i pristaša određenog oblika religioznosti nego li religija kao kulturna pojava. Utoliko antropološki moment postaje konstitutivnim kako za različita znanstvena tumačenja, tako i za procese individualnog davanja smisla čovjekovoj egzistenciji. Na prvo mjesto dolazi iskustvo u svakodnevnom oblikovanju života, a ne doktrine koje bi ga trebale omogućiti. Ono za čim se teži jest osvještavanje subjektivne religioznosti u odnosu na druge religiozne elemente bez nužnog napuštanja dijelova tradicionalne, pri čemu sljedbenici ne vide nikakva proturječja. Čini se da razvoj u takvom smjeru možemo pratiti uopće u povijesnoj i epohalnoj dekonstrukciji kršćanske religioznosti.

Razgovarajući s europskim sljedbenicima neohinduističkih škola pokazuje se da različiti socijalni i psihološki faktori imaju utjecaj na oblikovanje individualne religiozne orijentacije kao što su na primjer dob, spol, stupanj obrazovanosti i pripadnost određenom društvenom ozračju ali ponajviše osjećaj duhovne ispražnjenosti unutar crkvene kršćanske zajednice i uobičajenih životnih oblika poput braka i odgoja djece, kada je riječ o ženama. Paralelno s općim promjenama u poimanju životnog stila i religioznosti u današnjoj kulturi oni koji ih dovode u pitanje nemaju namjeru stvaranja novih sustava religija nego povezuju na sebi prikladne subjektivno-individualne načine elemente različitih religijskih afilijacija. Ako se usporede podaci dobiveni empirijskim istraživanjima moguće je utvrditi porast predodžaba o ženskim božanstvima koje postaju sve atraktivnije i prisutnije. (Franke, Matthiae, Sommer 2002, Jörns 1997). Istraživanja na području psihologije religije pokazala su da postoji vrlo uska povezanost između društvenih iskustava, slike o sebi samome i slike o bogu. Tako se pokazalo da oni koji počinju božanstvo promatrati kao žensko napuštaju tradicionalne životne obrasce i uobičajen biografski tijek. Crkvene institucije te obrasci konstituiranja smisla i životne orijentacije koje nude, kritički se propituju. Feminizacija božanskog pritom predstavlja konstrukt proizašao iz postupaka svjesnog traženja i testiranja stranih religioznih sadržaja i ritualnih oblika pri čemu ne mora uopće doći do obraćanja na drugu religiju. Kako pokazuje Franke riječ je o

„einer kognitiv geprägten und zugleich stark erfahrungsbezogenen Auseinandersetzung mit der eigenen religiösen Biographie, in deren Rahmen weibliche Gottesbilder eine identitätsvergewissernde Funktion erhalten“ (Franke 2002:219).

U tom je smislu riječ samo o reformiranju ili bogaćenju/upotpunjavanju vlastite religioznosti ali ne i njezinu napuštanju. To traženje novih oblika za zapadnog je tragača za smislom povezano s potrebom osjećaja blizine, intimnosti, tjelesnog iskustva i povratka u stanje sigurnosti povezano s idejom majke, (King 1987:201-218. Preston 1982:325-343) međutim, o oživljavanju samoga kulta na univerzalnoj razini među ženskim sljedbenicama ne može biti govora. U ovom slučaju valja razlikovati fenomen prihvaćanja ili obraćanja ženskim božanstvima od kulta Velike Majke. Ženska božanstva naime ne moraju nužno posjedovati sve majčinske attribute, identifikaciju s majkom zemljom i plodnošću nego imati izrazito transcendentalan karakter poput Mataji koja zapravo u svojoj stilizaciji koristi uglavnom muška obilježja uključujući ih u vlastito imenovanje kao žene-boginje. Neki od bivših sljedbenika *Sahaja Yoge*, prema njihovim izvješćima na internetskim portalima opisuju je zapravo kao vrlo konzervativnu bez posebnog interesa

za mijenjanjem tradicionalnog položaja žene.¹⁹ Oblikovanje jedne razrađene *tealogije* ovdje nije prisutno. Rodna komponenta u kontekstu *sahaja yoge* nije od presudnog značenja i zbog toga što je njezin cilj transcendiranje individualnog *ega* bez obzira pripadao on muškom ili ženskom pojedinačnom biću.

Zaključak

Ako se u zaključku vratimo na pitanje stiliziranja Sri Mataji uočavamo bitne razlike u njezinoj recepciji i tumačenju iz indijskog i europskog konteksta. Dok njezine kronotopijske naracije slijede tradicionalno indijski put četiriju *asrama*, tek nakon ulaska u stanje *samnyase* njezino se djelovanje okreće isključivo duhovnom traženju i daljnjem prenošenju stečenih uvida. Oni proizlaze iz neohinduističkog ozračja obilježenog univerzalizirajućim razumijevanjem hinduizma i njegovom inkluzijom svih ostalih povijesnih religijskih izričaja pri čemu se Mataji razumije ne samo kao Boginja Majka nego utjelovljenje triniteta čiju ulogu oca preuzima majka a ulogu Duha Svetoga preuzima ponovo Mataji u liku ženskog Paracleta, *Adisakti*, *Kundalini* itd. Sljedeće obilježje jest da indijski sljedbenici u skladu s vedantističkim *Jedno je Sve* i obratno teže uranjanju individualne duše u kozmičko sopstvo i to kolektivnim putem koje je omogućeno Sri Matajinim otvaranjem *sahasrara cakre*, europska se recepcija upravo iz pozicija probuđenog egoiteta obraća ovakvom obliku religioznosti sa svrhom oslobađanja od socijalnih i crkvenih ograničenosti kršćanskog učenja. Dok Indijac trazi kozmičko oslobođenje, europski poklonici traže alternative u samorazumijevanju vlastitog identiteta i davanju smisla svakodnevnom životu koji bi se nahodio u razlamanju androcentričkih i patrijarhalnih tendencija. Ono što posebno pritom fascinira europske poklonike jest oblik religioznosti koji se u indijskom slučaju odlikuje razinom iskustvenosti i uronjenosti u svakodnevlje, osvještavanje tjelesnosti i pokreta u obliku meditativnih, pjevnih (*bhajan*) i *yoga* vježbi koji ispunjavaju ove slobodne prostore nastale odbacivanjem tradicionalnih oblika kršćanske religioznosti.

Na tom tragu štovanje Boginje Majke niti je isključivo niti slijedi bilo kakvu religioznu dogmatiku, nego kako kaže jedna njezina poklonica:

“U svom djelatnom aspektu ja sam *reiki* iscjeliteljica, to se djelovanje međutim odvija u okrilju Kristove svijesti, a moja osobna boginja je Isis.“ (Franke 2002:233)

19 Vidi više u vec citiranim portalnim izvorima.

LITERATURA

Bachtin, Michail M. 1989. *Formen der Zeit im Roman. Untersuchungen zur historischen Poetik*. Frankfurt a.M.: Fischer.

Dicon, Simon. *Shri Mataji's Bid for the Nobel Peace Prize* u www.kheper.net/.../Sahaja_peace_prize.ht. 14.02.2011.

Divine Cool Breeze, Vol. VIII, Issue 1&2. s.a. Pune.

Franke, Edith. 2002. *Die Göttin neben dem Kreuz. Zur Entwicklung und Bedeutung weiblicher Vorstellungen bei kirchlich-christlich und feministisch geprägten Frauen*. Marburg: diagonal-Verlag.

Franke E., Matthiae G., Sommer R. (izd.) 2002. *Frauen, Leben, Religion. Ein Handbuch empirischer Forschungsmethoden*. Stuttgart: Kohlhammer.

Jörns, Klaus-Peter. 1997. *Die neuen Gesichter Gottes. Was die Menschen heute wirklich glauben*. München.

King, Ursula. 1987. *Goddesses, Witches, Androgyny and Beyond? Feminism and Transformation of Religious Consciousness*. U: King, U. (izd.). *Women in the World's Religions Past and Present*. New York: Paragon House.

Mahajan, Yogi. 2006. *The Ascent*. Pune: Nirmal Transformation Pvt.Ltd.

Moltmann, Jürgen. 1990. *The Way of Jesus Christ: Christology in Messianic Dimensions*. New York: HarperCollins.

Preston, James J. (izd.) 1982. *Mother Worship. Theme and Variations*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Sahaja Yoga, Her Holiness Shri Mataji Nirmala Devi. s.a. Publ. by Vishwa Nirmala Dharma.

Tworuschka Monika i Udo. (izd.).1996. *Religionen der Welt. Grundlagen, Entwicklung und Bedeutung in der Gegenwart*. München: Orbis Verlag.

Valantasis, Richard. 1997. *The Gospel of Thomas*. London, New York: Routledge.

Do you feel a cool breeze? Chronotopic Narratives of the Great Mother of Talnu

(Summary)

Sri Mataji Nirmala Devi was born in 1923 in the town Chindwara/Chindawada near Nagpur in Central India in a very respectable Christian family. Besides Christianity, the family was also dedicated to the Indian movement for independence from British colonialism under the leadership of Gandhi and it had an important role in this movement. Sri Nirmala Devi spent school holidays without parents in Gandhi's Ashram, as they were frequently abused by the British and put in prison. Her mother was the first woman in India who finished the study of mathematics which she taught at Ferguson College, and she also became known for research in the field of algebraic reduction. Her father, Raul Prasad Salve, was a prominent lawyer and very learned man. He is said to have spoken fourteen languages and translated Koran in marathi bhasha. In his work he stood for the liberation of India and also for the tolerance towards diversity of religious affiliation and he fought for the abolition of the caste system. After liberation he became a member of Parliament and participated in the drafting of the Indian Constitution.

